

LA NOBEL DE LA PAU ECOLOGISTA

pel medi ambient, i ara se la considera una activista per la democràcia. Com explica aquesta evolució personal al llarg de més de vint-i-cinc anys?

Pocs són els ecologistes que es preocupen només per la sort de les abelles, les papallones i els arbres, ja que saben que és impossible preservar un entorn saludable sense un Estat que controli les indústries contaminants i la desforestació. A Kenya, per exemple, s'ha autoritzat grans propietaris a construir luxoses residències al mig dels boscos. Com a individus conscients ens hi hem d'oposar. Quan algú s'immisceix en aquests assumptes, entra en conflicte directe amb els responsables polítics i se'l tracta d'agitador.

Quan en els anys setanta ensenyava a la Universitat de Nairobi vaig advertir que els drets acadèmics de les professores no eren respectats pel fet de ser dones. El meu primer combat va consistir a reivindicar aquests drets. Alhora, em vaig veure enfrontada a problemes relacionats amb el meu treball, però que al principi no havia vist amb claredat, com els drets humans. Va ser així com vaig començar a participar en una campanya a favor de la democràcia. En aquest període vaig advertir que en una democràcia jove com la nostra era molt fàcil que els dirigents es convertissin en dictadors. Una vegada que ho eren, començaven a utilitzar els recursos nacionals com si fossin la seva propietat personal. Em vaig adonar que la Constitució els donava atribucions que els permetien fer un mal ús de les institucions i dels recursos de l'Estat.

Llavors em vaig incorporar al moviment a favor de la democràcia i vaig reclamar reformes constitucionals i la creació de l'espai polític necessari per garantir la llibertat de pensament i d'expressió. No es pot viure en un sistema polític que mata la creativitat i atemoreix els individus.

Amb les seves qualificacions acadèmiques vostè podria haver viscut còmodament als Estats Units o a qualsevol altre país occidental. Però va decidir instal·lar-se a Kenya. En els últims vint-i-cinc anys ha estat insultada, amenaçada, colpejada, empresonada i en diverses ocasions se li va prohibir abandonar el país. Va lamentar alguna vegada haver tornat a Kenya per defensar els seus ideals amb l'acció directa?

No va ser un acte de voluntat, però mai no em vaig penedir d'haver tornat a Kenya i de contribuir al desenvolupament del meu país i de la meua regió. Sé que la meua acció no ha estat totalment inútil. Moltes persones vénen a veure'm i em diuen que la meua tasca ha estat un incentiu per a elles. Sento una gran satisfacció perquè al començament, en especial durant la dictadura, era difícil parlar. Fins no fa gaires anys, hi havia persones que se m'apropaven al carrer i murmuraven: «Estic amb vostè i reso per vostè». Tenien tanta por que no volien que ningú les sentís. N'eren molts els que temien parlar-me o que els veïessin amb mi, perquè podien ser castigats. En quedar-me a Kenya i enfrontar processos i tribulacions vaig constituir una força més positiva que si hagués marxat a un altre país. Hauria estat molt diferent si

vivint a Occident hagués alçat la veu per dir el que calia fer a Kenya. En romandre aquí dono alè a molta més gent.

Pensa que va sofrir virulents atacs i abusos perquè es va oposar a decisions preses per homes?

Els nostres homes pensen que les dones africanes han de ser obedients i submises, i en cap cas superiors als seus marits. No hi ha dubte que al començament molta gent em va combatre perquè sóc dona i perquè era intolerable que tingués opinions tan concloents. Sé que en ocasions certs homes amb posicions destacades, entre ells el president Daniel Arap Moi, es van burlar de mi. Hi va haver parlamentaris que em van reprotxar el fet d'haver-me divorciat. Crec que en el fons esperaven que en posar en tela de judici la meua condició de dona aconseguirien sotmetre'm. Després es van adonar del seu error.

El 1989, per exemple, ens vam enfrontar seriosament a les autoritats per salvar el Parc Uhru, a Nairobi. Vaig afirmar que seria absurd destruir aquest bonic parc del centre de la ciutat per reemplaçar-lo per un complex d'habitatges. El Parc Uhru era un lloc meravellós, l'únic a Nairobi on les famílies podien passar una estona a l'aire lliure amb tota tranquil·litat. Quan vaig llançar la campanya contra la construcció del Monstre del Parc, nom amb què més tard es va conèixer el projecte, se'm va ridiculitzar i se'm va acusar de no entendre el desenvolupament. No he estudiat planificació del desenvolupament, però sé que una ciutat necessita espais verds. Felicitment, d'altres organitzacions no governamentals i milers de ciutadans es van afegir a les nostres protestes i vam

aconseguir salvar el parc. El govern, que volia destruir-lo, el va declarar després patrimoni nacional. Podrien haver-ho fet sense atacar-me i sense burlar-se de mi.

Què la va moure a participar en les eleccions presidencials de 1997? Per què, malgrat la seva popularitat, no va obtenir un nombre apreciable de vots?

Vaig decidir presentar-me a les eleccions per diverses raons. El 1992, quan per primera vegada es va legalitzar a Kenya un sistema multipartidista, vaig procurar per tots els mitjans amb altres grups polítics formar una coalició d'oposició, però va ser debades. Com que nombrosos candidats d'oposició aspiraven a la presidència, em vaig retirar de la campanya. Com era d'esperar, l'oposició va perdre les eleccions i ara tot el món accepta que la campanya que vam emprendre per unir-la era una bona idea. Des de 1992 volíem formar un govern d'unitat nacional al si de l'oposició. En les eleccions generals de 1997 vaig

The Green Belt Movement

El Green Belt Movement (Moviment del Cinturó Verd, GBM) és una organització no governamental amb base a Kenya que se centra en la promoció de la preservació ecològica, el desenvolupament comunitari i la capacitat de construir un món millor. La professora Wangari Muta Maathai va establir el GBM el 1977, sota els auspicis del Consell Nacional de Dones de Kenya.

La meta d'aquest moviment és crear una societat que treballi conscientment per la millora continuada del seu entorn i per un Kenya més verd i més neta. Es tracta de mobilitzar la consciència de les comunitats per a la seva autonomia, per l'equitat i per la seguretat que la subsistència només pot millorar si es preserva el medi ambient –tot utilitzant la plantada d'arbres com a punt de partida. El GBM es guia pels valors del voluntarisme, l'amor per la terra i l'entorn, la proacció per a la pròpia millora, la responsabilitat, la transparència i l'apoderament.

El GBM fa tot aquest treball a través de programes per a la conservació de la biodiversitat, l'educació ambiental i cívica, l'assessorament legal i la connexió de xarxes, la seguretat alimentària i el desvetllament de les capacitats de les dones i de les noies africanes. També té un centre d'aprenentatge a Langata (Nairobi), que es lloga per a seminaris, tallers i allotjament.

tractar de persuadir l'oposició que s'unís i presentés un candidat d'una comunitat ètnica contra la KANU, el principal partit de Kenya (Fundada el 1960, la Kenya African National Union [Unió Nacional Africana de Kenya] va guanyar les primeres eleccions després de la independència del país el 1963.) Però alguns grups d'oposició em van qualificar per això de tribalista. Quan tots els meus esforços per unir l'oposició van fracassar, vaig decidir presentar la meua candidatura a la presidència. Durant la campanya em vaig adonar que en aquest país és molt difícil ser elegit sense diners, i jo no en tinc. Vaig advertir que per bona, honrada i democràtica que sigui una persona, si no té com pagar als electors no és elegida. I vaig perdre.

Tot això va constituir una experiència nova per a mi. Ara puc parlar amb coneixement de causa. Vaig comprovar també que la població encara no està madura per a la democràcia i que és urgent emprendre una tasca d'educació cívica i de formació d'una consciència política. La població encara es deixa guiar per motivacions ètniques i vota en funció d'elles. El problema ètnic va ser un factor clau durant les últimes eleccions.

Malgrat els seus immensos recursos naturals, l'Àfrica va molt a la saga d'altres continents en matèria de desenvolupament i creixement. Per quina raó?

Sense cap dubte, per la ineficàcia dels seus governants. Aquesta generació de dirigents africans passarà a la història per la seva greu irresponsabilitat, que ha posat de genolls al continent. Durant els últims trenta anys, l'Àfrica no ha tingut governants visionaris i altruistes preocupats pel benestar del seu poble.

Hi ha raons històriques que ho expliquen. Poc abans d'atorgar la independència a molts països africans, el poder colonial va promoure joves africans situant-los en posicions fins a aquell moment inaccessibles per als nadius i els va preparar per prendre el poder deixat per l'Administració colonial.

Aquests nous administradors i aquestes flamants elits africanes, van gaudir d'un estil de vida i de privilegis semblants als de

les autoritats dels imperis colonials. I quant als objectius per al país, res no diferenciava els nous dirigents dels antics, llevat del color de la pell. Va ser així com els dirigents africans van abandonar el seu poble. Per conservar el poder van seguir la mateixa recepta que el sistema colonial, a saber: sembrar l'antagonisme entre les diverses comunitats. Aquests conflictes interns van persistir durant dècades a molts països africans i van consumir-ne els escassos recursos. Per tant, el que necessitem són millors dirigents. Si no ho aconseguim, no hi ha esperança. La història ensenya que si no sabem protegir el que ens pertany, algú vindrà i se n'apoderarà. Si els nostres pobles no aconsegueixen protegir-se, ells i els seus recursos, continuaran sent explotats. També és cert que les potències occidentals, en especial els antics amos de la regió, han continuat explotant l'Àfrica i actuant en estreta connivència amb els seus dictadors i dirigents irresponsables. Aquesta és la raó per la qual estem aclaparats de deutes que no podem reemborsar.

El continent africà necessita ajut internacional per millorar la seva situació econòmica. Però la major part de l'ajut exterior per a l'Àfrica és més aviat una teràpia de supervivència davant dels flagells socials: programes de socors contra la gana, assistència alimentària, control de la natalitat, campaments de refugiats, forces de manteniment de la pau, missions humanitàries... Amb prou feines es destina recursos per a programes de desenvolupament sostenible, formació i educació funcionals, creació d'infraestructures, producció d'aliments o estímul a les empreses. No hi ha ni un sol centau per a iniciatives culturals i socials que capacitarien la població i alliberarien la seva energia creadora.

Espero que durant aquest nou mil·lenni sorgeixin nous dirigents a l'Àfrica. Confio que es preocuparan més del seu poble i utilitzaran els recursos del continent per ajudar els africans a sortir de la pobresa. **(Traducció de Xavier Borràs de l'original francès publicat a Le Courier Unesco, 12, desembre de 1999.)**